BEREDSKAP – 8.–10. TRINN

Når samfunnet må bygge seg opp igjen

Overordnet spørsmål: Hvordan kan et samfunn gjenopprette det som er ødelagt, ivareta mennesker med ulike behov og bruke erfaringene til å stå sterkere neste gang?

Krisen er over. Eller er den det?

En alvorlig flom har rammet kommunen Elvedal. Vannet har trukket seg tilbake. Ingen er lenger i akutt fare. Men hverdagen er ikke tilbake.

Flere boliger er skadet.

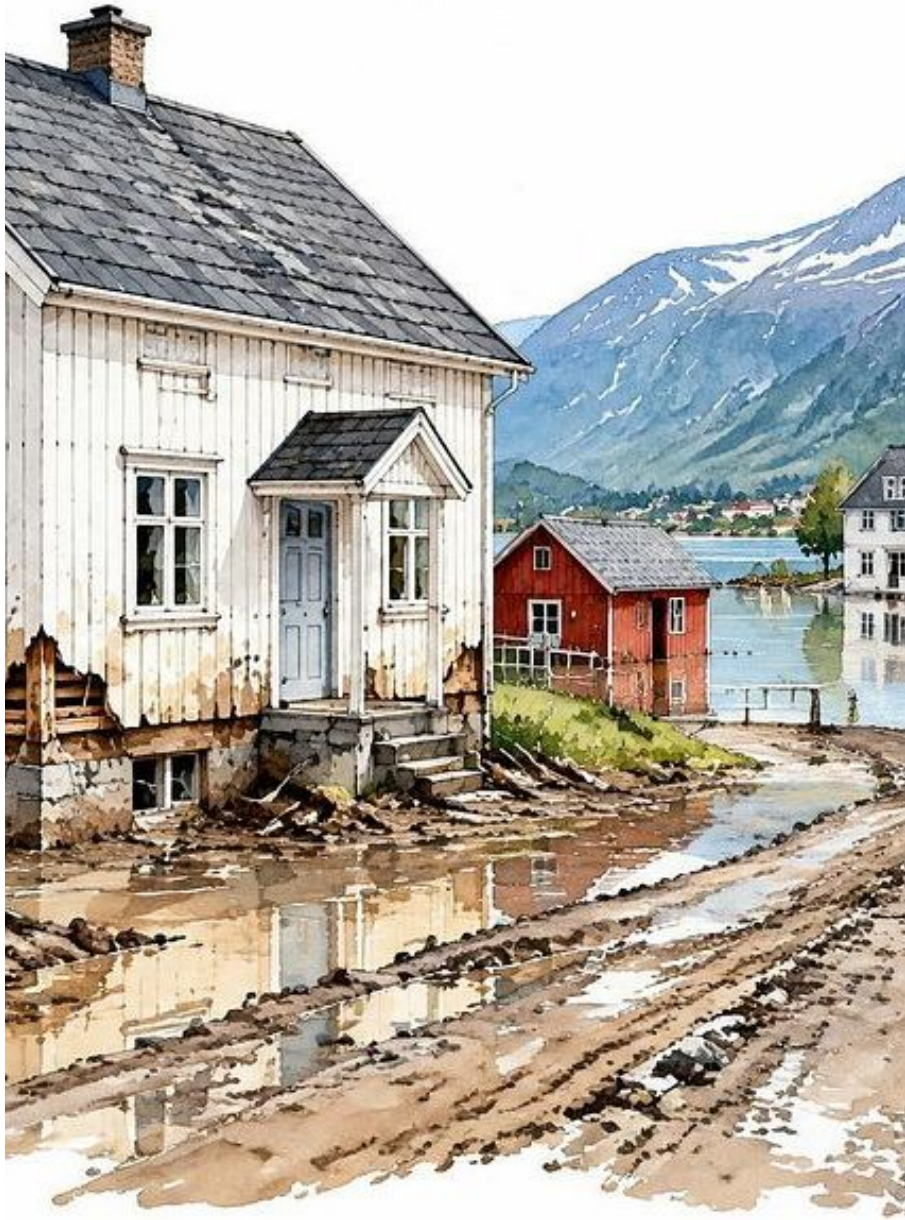
En skole er stengt.

En viktig vei er ødelagt.

Lokale bedrifter har måttet stanse driften.

Noen innbyggere kan ikke flytte hjem igjen.

Oppdrag: Hva betyr det egentlig at en krise er over?

Hva skal du lære?

Etter læringsreisen skal du kunne:

1. **Skille mellom akutt krisehåndtering og langsiktig gjenoppretting.**
2. **Undersøke hvordan en krise påvirker mennesker og samfunn over tid.**
3. **Vurdere og begrunne prioriteringer når ikke alt kan repareres samtidig.**
4. **Undersøke hvordan ulike innbyggere kan delta i beslutninger.**
5. **Utvikle en realistisk plan for gjenoppretting.**
6. **Bruke erfaringer fra hendelsen til å foreslå forbedringer.**

Viktig: Målet er ikke nødvendigvis å få alt tilbake akkurat slik det var.

Møt Elvedal

Elvedal er en fiktiv kommune med 9 000 innbyggere. En kraftig flom har skadet bygninger, veier og teknisk infrastruktur. Kommunen har håndtert den akutte situasjonen. Nå begynner arbeidet med å gjenopprette hverdagen. **Fire uker etter flommen:**

- Strøm og drikkevann fungerer igjen i de fleste områdene.
- 40 husstander kan fortsatt ikke bo hjemme.
- Ungdomsskolen bruker midlertidige lokaler.
- Hovedveien til industriområdet er stengt.
- Flere butikker og bedrifter har redusert drift.
- Kommunen har begrensede penger og ansatte til gjenopprettingsarbeidet.

Undersøk: Hvilke problemer kan bli langvarige?

Hva er gjenoppretting?

Gjenoppretting handler om å få viktige funksjoner og hverdagsliv til å fungere igjen etter en alvorlig hendelse.

Det kan omfatte:

Boliger og trygge steder å bo

Skole, arbeid og helse- og omsorgstjenester

Veier, vann, strøm og kommunikasjon

Økonomi og lokalt næringsliv

Sosiale fellesskap og trygghet

Læring og tiltak som reduserer framtidig risiko

Samtale: Hvorfor kan gjenoppretting ta mye lengre tid enn selve krisen?

Ikke alle er tilbake til normalen

Møt fire innbyggere:

Mina, 14 år: Ungdomsskolen hennes er flyttet til midlertidige lokaler. Hun savner vennene sine og fritidsaktivitetene.

Erik, 47 år: Driver et verksted i industriområdet. Veien er stengt, og han har mistet mange oppdrag.

Aisha, 35 år: Bor med to barn i en midlertidig bolig. Hun vet ikke når familien kan flytte hjem.

Kari, 79 år: Har flyttet fra hjemmet sitt etter flommen. Hun har behov for tilrettelagt transport og savner det vanlige nærmiljøet.

Oppdrag:

1. Hva har endret seg for hver person?
2. Hva trenger de nå?
3. Hvilke problemer kan vare lenge?
4. Hva kan gjøre situasjonen bedre?

Leveranse: Et behovs- og konsekvenskart.

Elevene bør identifisere både praktiske, økonomiske og sosiale behov. Ikke alle konsekvenser er synlige.

Hva må vi vite før vi bestemmer?

Kommunen får mange ønsker om hva som bør repareres først. Men den mangler fortsatt informasjon.

Undersøk:

- Hvilke bygg er trygge å bruke?
- Hvor lenge vil reparasjonene ta?
- Hvem har størst behov for midlertidige løsninger?
- Hvilke tjenester påvirkes av stengte veier?
- Hva kan kommunen gjøre selv?
- Hvilke andre aktører må bidra?

Oppdrag: Lag en oversikt med tre kolonner:

Dette vet vi	Dette må undersøkes	Dette kan få konsekvenser

Fire prosjekter, begrensede ressurser

Kommunen kan foreløpig starte to større prosjekter samtidig.

Prosjekt A – Ungdomsskolen: Reparere skolebygget slik at elevene kan komme tilbake.

Prosjekt B – Hovedveien: Gjenåpne veien til industriområdet og flere arbeidsplasser.

Prosjekt C – Boliger: Bidra til varige boligløsninger for husstandene som fortsatt er uten hjem.

Prosjekt D – Møteplassen: Gjenopprette biblioteket og ungdomsklubben som ble skadet i flommen.

Oppdrag: Hvilke to prosjekter vil dere undersøke nærmere som første prioritet?

Viktig: Dere har ikke nok informasjon til å bestemme endelig ennå.

Hva skal veie tyngst?

Når ressursene er begrenset, kan kommunen vurdere:

- Sikkerhet og grunnleggende behov
- Hvor mange som blir berørt
- Hvor alvorlig konsekvensene er for ulike grupper
- Hvor lenge problemene kan vare
- Betydning for skole, arbeid og helse
- Mulige midlertidige løsninger
- Kostnader, gjennomføringstid og avhengigheter

Oppdrag: Lag en gjenopprettingsmatrise for de fire prosjektene.

For hvert prosjekt skal dere beskrive:

1. Hvilket behov det løser
2. Hvem som blir berørt
3. Hva som kan skje dersom det utsettes
4. Hvilke opplysninger som mangler
5. Mulige midlertidige løsninger

Leveranse: En begrunnet vurdering, ikke bare en rangering.

Nye opplysninger

Kommunen får en oppdatering.

Skolen: De midlertidige lokalene kan brukes hele skoleåret, men elevene har lang reisevei og begrenset tilgang til spesialrom.

Veien: En midlertidig transportløsning kan opprettes, men den vil ikke dekke alle bedriftenes behov.

Boligene: Noen husstander har gode midlertidige løsninger. Andre bor trangt og har store praktiske utfordringer.

Møteplassen: Ungdomsklubben kan bruke et ledig lokale to ettermiddager i uken.

Oppdrag:

- Hvilken informasjon endrer vurderingen deres?
- Hvilke prosjekter bør prioriteres nå?
- Hvilke midlertidige tiltak bør settes i gang?
- Hvordan følger dere opp dem som må vente?

Hva betyr det å komme tilbake?

To innbyggere sier:

> «Vi må bygge opp alt slik det var før.»

> «Vi bør bruke muligheten til å gjøre noe bedre.»

Diskuter:

- Hva kan være fordelen med å gjenopprette det gamle?
- Hva kan være fordelen med å bygge annerledes?
- Hva kan gjøre endringer vanskelige?
- Hvem bør være med på å bestemme?

Læringspunkt: Gjenoppretting handler både om kontinuitet og forbedring. Det finnes ikke én riktig prosjektprioritering. Du bør undersøke tidskritiske behov, konsekvenser ved utsettelse og mulige midlertidige løsninger før du konkluderer.

Hvem blir hørt?

Kommunen arrangerer et møte om gjenoppbyggingen. Mange voksne møter opp. Få ungdommer deltar.

Flere av dem som fortsatt bor midlertidig, har ikke mulighet til å komme.

Oppdrag:

- Hvem risikerer å bli oversett?
- Hvordan kan kommunen få fram ulike behov?
- Hvilke beslutninger kan innbyggerne påvirke?
- Hvordan kan kommunen vise hva innspillene fører til?

Leveranse: En medvirkningsplan med minst tre konkrete tiltak.

En beslutning kan oppleves ulikt

Kommunen bestemmer at hovedveien skal være ett av de første prosjektene.

Erik: Erik er lettet. Bedriften hans kan kanskje overleve.

Mina: Mina er skuffet. Hun hadde håpet at skolen skulle repareres først.

Aisha: Aisha er bekymret for hvor lenge familien må bo midlertidig.

Oppdrag:

1. Hva er viktig for hver person?
2. Kan beslutningen være godt begrunnet selv om noen er skuffet?
3. Hvordan bør kommunen forklare valget?
4. Hva bør kommunen gjøre for dem som fortsatt venter?

Leveranse: Et perspektivkart

Når tiden går

Seks måneder etter flommen fungerer mange tjenester igjen.

Men nye utfordringer har oppstått:

- Noen familier har flyttet fra kommunen.
- Enkelte bedrifter har ikke klart å starte opp igjen.
- Noen elever har mistet mye undervisning og sosial kontakt.
- Flere innbyggere opplever usikkerhet om framtiden.
- Kommunen har brukt mye penger på midlertidige løsninger.

Undersøk: Hvorfor kan konsekvensene fortsette selv etter at bygninger og veier er reparert?

Mer enn bygninger og veier

Et samfunn består ikke bare av fysisk infrastruktur.

Det består også av mennesker, relasjoner, tjenester, arbeidsplasser og møteplasser.

Oppdrag: Lag et gjenopprettingskart med fem områder:

Fysiske omgivelser

Finn minst én utfordring og ett mulig tiltak innenfor dette området.

Skole og læring

Finn minst én utfordring og ett mulig tiltak innenfor dette området.

Arbeid og økonomi

Finn minst én utfordring og ett mulig tiltak innenfor dette området.

Helse og livskvalitet

Finn minst én utfordring og ett mulig tiltak innenfor dette området.

Fellesskap og deltakelse

Finn minst én utfordring og ett mulig tiltak innenfor dette området.

Refleksjon: Hvilke tiltak kan ha positive virkninger på flere områder samtidig?

Hvem skal gjøre hva?

Gjenoppretting krever samarbeid. Aktuelle aktører kan være:

Kommunen	**Statlige og regionale myndigheter**	**Bedrifter og arbeidsgivere**
Forsikringsselskaper	**Frivillige organisasjoner**	**Innbyggere og lokale fellesskap**

Oppdrag: Lag et ansvarskart.

For hvert tiltak skal dere undersøke:

1. Hvem har ansvar eller beslutningsmyndighet?
2. Hvem kan bidra?
3. Hvem må samarbeide?
4. Hva må avklares før tiltaket kan gjennomføres?

Viktig: Dere skal ikke anta at kommunen alene har ansvar for alle skader eller kostnader.

Lag en gjenopprettingsplan

Dere er en arbeidsgruppe som skal gi anbefalinger til kommunen Elvedal. Lag en plan for de neste to årene. Planen skal inneholde:

01

Situasjonen

Hva er de viktigste utfordringene?

02

Prioriteringer

Hva bør gjøres først, og hvorfor?

03

Midlertidige løsninger

Hvordan ivaretar vi behov mens vi venter?

04

Medvirkning

Hvem må høres?

05

Ansvar

Hvem må involveres i gjennomføringen?

06

Tidsplan

Hva kan skje på kort, mellomlang og lang sikt?

07

Læring

Hva bør kommunen gjøre annerledes neste gang?

Leveranse: En begrunnet gjenopprettingsplan. En god gjenopprettingsplan har begrunnede prioriteringer, realistiske alternativer, tydelig ansvar og mulighet for endring når nye opplysninger kommer.

Test planen: Ett år senere

Dere får nye opplysninger:

> Reparasjonen av skolen blir dyrere enn forventet.

> Flere bedrifter vurderer å flytte.

> Noen familier ønsker ikke å flytte tilbake til de mest flomutsatte områdene.

> En ny risikovurdering viser at enkelte områder kan være utsatt ved framtidige flommer.

Oppdrag:

1. Hva må dere revurdere?
2. Hvilke nye hensyn kommer inn?
3. Hva bør dere undersøke før dere endrer planen?
4. Hvordan kan dere forklare endringene til innbyggerne?

Leveranse: Gjenopprettingsplan versjon 2.

Husk at fysisk gjenoppbygging ikke automatisk gjenoppretter arbeid, læring, økonomi eller fellesskap. Tenk over: ***«Hvordan kan vi undersøke om Elvedal er bedre forberedt på en ny flom?»***

Skal vi bygge på samme sted?

Kommunen vurderer om enkelte bygninger bør flyttes til mindre flomutsatte områder.

Det kan redusere framtidig risiko, men kan også være kostbart og påvirke innbyggernes tilhørighet og hverdagsliv.

Diskuter:

- Hvilke fordeler kan flytting gi?
- Hvilke ulemper kan oppstå?
- Hvilke faglige undersøkelser er nødvendige?
- Hvordan bør berørte innbyggere involveres?
- Hvem har myndighet til å ta ulike beslutninger?

Læringspunkt: Å bygge mer robust kan innebære vanskelige avveininger mellom sikkerhet, økonomi, miljø og menneskers behov.

Her skal du undersøke dilemmaet mellom å bygge på samme sted og å redusere framtidig risiko. Du skal ikke foreta tekniske vurderinger av flomfare.

Hva lærte samfunnet?

Etter en krise bør samfunnet undersøke både det som fungerte, og det som kunne vært gjort bedre. Lag en enkel læringsrapport:

Dette fungerte godt: Hva bidro til at mennesker og tjenester klarte seg?

Dette fungerte dårligere: Hvilke svakheter eller problemer ble synlige?

Dette bør forbedres: Hvilke tiltak kan redusere konsekvensene av framtidige hendelser?

Dette må testes: Hvordan kan vi undersøke om forbedringene faktisk fungerer?

Leveranse: En læringsrapport med tre konkrete forbedringstiltak. Læring er ikke bare å foreslå forbedringer. Du skal også forklare hvordan forbedringene kan prøves og vurderes.

Hva betyr et robust samfunn?

Et robust samfunn er ikke et samfunn der ingenting kan gå galt.

Det er et samfunn som arbeider for å:

- **Forebygge alvorlige konsekvenser**
- **Håndtere hendelser når de oppstår**
- **Gjenopprette viktige funksjoner**
- **Ivareta mennesker med ulike behov**
- **Lære og forbedre seg over tid**

Samtale: Hvorfor er læring etter en krise også en del av beredskapen?

Hva har du lært?

Fullfør setningene:

En krise kan ha langvarige konsekvenser fordi …

Før vi prioriterer gjenoppretting, må vi undersøke …

En god plan må ta hensyn til …

Det er viktig at innbyggerne blir hørt fordi …

Vi endret planen vår da …

Et samfunn kan bli mer robust ved å …

Avsluttende spørsmål:

Hvordan kan vi bygge opp igjen et samfunn på en måte som både ivaretar dagens behov og gjør oss bedre forberedt på framtiden?

Lærerveiledning

Pedagogisk hensikt

Denne læringsreisen skal utvikle elevenes forståelse av langsiktig gjenoppretting etter alvorlige hendelser.

Den skiller seg fra læringsreiser om akutt krisehåndtering ved at elevene undersøker konsekvenser som varer i måneder og år.

Elevene skal forstå at gjenoppretting ikke bare handler om å reparere bygninger og infrastruktur, men også om skolegang, arbeid, økonomi, sosiale fellesskap, medvirkning og framtidig risiko.

Anbefalt gjennomføring

Organisering: Grupper på 3–4 elever.

Arbeidsformer: Scenariobasert problemløsning, Konsekvensanalyse, Perspektivtaking, Prioritering og begrunnelse, Medvirkningsplanlegging, Utvikling og testing av planer, Refleksjon og evaluering

Lærerens viktigste spørsmål

«Hvordan vet vi at samfunnet faktisk har kommet seg etter krisen – og ikke bare at bygningene er reparert?» Bruk dette spørsmålet gjennom hele læringsreisen.

Nødvendige forkunnskaper

Elevene bør kjenne til:

- Hva beredskap og samfunnsfunksjoner betyr
- At samfunnets tjenester er gjensidig avhengige
- Forskjellen mellom behov og ønsker
- Hva det innebærer å prioritere
- At ulike aktører har ulike ansvarsområder
- At en beslutning kan påvirke mennesker forskjellig

Sentrale begreper

Gjenoppretting, gjenoppbygging, samfunnsberedskap, motstandskraft, robusthet, langsiktige konsekvenser, infrastruktur, midlertidige løsninger, prioritering, sårbarhet, risiko, medvirkning, interessekonflikt, samfunnsfunksjoner, ansvar, ressursknapphet, evaluering, læring og forebygging.

1. Behovs- og konsekvenskart

Person	Hva har endret seg?	Hva trenger personen?	Mulige langsiktige konsekvenser
Mina	Midlertidig skole	Læring, venner, forutsigbarhet	Sosiale og faglige utfordringer
Erik	Redusert drift	Transport og kunder	Økonomiske problemer
Aisha	Midlertidig bolig	Stabilitet og trygg bolig	Langvarig usikkerhet
Kari	Flyttet fra hjemmet	Tilgjengelig transport og nærmiljø	Isolasjon og redusert deltakelse

2. Gjenopprettingsmatrise

Prosjekt	Behov	Konsekvens ved utsettelse	Hva må undersøkes?	Midlertidig løsning
Skole	Undervisning og fellesskap	Lengre skolevei, færre læringsmuligheter	Tilstand, kostnad og tidsbruk	Bedre midlertidige lokaler
Vei	Transport og næringsliv	Tap av oppdrag og arbeidsplasser	Alternative ruter og tekniske forhold	Midlertidig transport
Boliger	Trygghet og stabilitet	Belastning på familier	Behov og mulige boligløsninger	Tilpassede midlertidige boliger
Møteplass	Sosial deltakelse	Færre aktiviteter og møteplasser	Alternative lokaler	Midlertidig ungdomsklubb

Dette er et eksempel, ikke en fasit. Elevene må begrunne vurderingene sine.

3. Medvirkningsplan

Elevene undersøker:

1. Hvem blir berørt?
2. Hvem risikerer å ikke bli hørt?
3. Hvordan kan ulike grupper gi innspill?
4. Hva kan innbyggerne faktisk påvirke?
5. Hvem har beslutningsmyndighet?
6. Hvordan blir innspillene fulgt opp?

4. Gjenopprettingsplan

Område	Tiltak	Begrunnelse	Ansvar og samarbeid	Tidshorisont	Hva må undersøkes?
Bolig	Varige boligløsninger	Trygghet og stabilitet	Relevante offentlige og private aktører	Kort og lang sikt	Behov, sikkerhet og finansiering
Skole	Gjenopprette gode læringsforhold	Læring og fellesskap	Skoleeier og skoleledelse	Kort og mellomlang sikt	Byggets tilstand og alternativer
Arbeid	Bedre transport til arbeidsplasser	Bevare arbeidsplasser	Veieier og næringsliv	Kort og mellomlang sikt	Tilgjengelige løsninger

5. Læringsrapport

Hva fungerte?	Hva fungerte ikke?	Hva bør forbedres?	Hvordan tester vi det?
Flere tjenester ble gjenopprettet raskt	Midlertidige løsninger fungerte ulikt for ulike innbyggere	Bedre kartlegging av behov	Gjennomføre en øvelse med ulike innbyggergrupper